

15.04.-19.04.2024

Українська література

ТЕМА. Леся Українка (Лариса Косач). Драма-феєрія «Лісова пісня».

Неоромантичне утвердження духовно-естетичної сутності людини, її творчих можливостей. Конфлікт між буденним життям і високими пориваннями душі особистості, дійсністю і мрією. Художні особливості драми-феєрії

План

1. Фольклорно-міфологічна основа сюжету драми-феєрії «Лісова пісня». Історія написання.
2. Композиційна побудова і паспорт твору.
3. Сюжет твору.
4. Природа і людина у творі.

Леся Українка здійснила справжній творчий подвиг: за 13 років, будучи важко-хворою, створила близько 20 драматичних творів, серед яких першочергово треба назвати «Одержиму», «Кассандру», «У пущі», «Бояриню», «Камінного господаря», «Лісову пісню». За ідейно-художніми якостями, за рівнем мистецької досконалості «Лісова пісня» є одним з найвагоміших здобутків всесвітньої драматургії. Літературна діяльність Лесі Українки була різнобічною. Вона володіла всіма трьома родами літератури: лірикою, епосом, драмою. Леся майстерно володіла віршованою і прозовою мовою. Починаючи з другої половини 90-х років XIX століття, драматургія займає все більше місця в літературно-творчій діяльності Лесі Українки, а під кінець її життя стає домінуючою.

За жанром «Лісова пісня» - це драматична поема. Це жанр, що поєднує прикмети драматургії і поезії, це віршована п'єса.

Це драма -феєрія.

Феєрія – театральна чи циркова вистава, побудована на фантастично-казковому сюжеті, в якій з метою вразити глядача використовуються різноманітні сценічні ефекти.

Драма –феєрія - п'єса з казково- фантастичним сюжетом і персонажами. Особливі ознаки драматичної поеми:

- в основі її переважно психологічний конфлікт, конфлікт ідей та поглядів;
- тяжіння до філософської узагальненості, символіки, міфологічності; - ідейний зміст твору, завершення тієї або іншої сцени, розгортання певної думки часто підсумовується афоризмом;
- присутні ліричність, емоційність, навіяні посвятами, ремарками, монологами, поетичними прологами.

Історія створення твору

Леся Українка написала цю драму за 10-12 днів. Після лікування в Єгипті Леся поїхала до Києва, а потім до чоловіка в Кутаїсі. Там вона почала писати «Лісову пісню». У листі до своєї сестри вона написала, що п'єса у неї «лилася музикою», дуже легко, але після неї вона була хвора і досить довго не могла прийти до пам'яті. Спогади про дитинство, розповіді про міфічних істот, які не могла забути, а саме образ Мавки, Леся виношувала роками. Прототипи реальних образів є волинські селяни, схожі на Лева Скулинського, ще в дитинстві Леся слухала в Нечимному. Джерела, з яких письменниця брала матеріали для свого твору, було реальне життя та його своєрідне зображення в усній народній творчості.

П'єсу було написано в непередбачено короткі строки – за 12 днів липня 1911 року.

Лісову пісню вперше було надруковано в Літературному віснику, а окремим друком твір вийшов у 1914 року.

Паспорт твору “Лісова пісня”

Автор: Леся Українка (справжнє ім'я: Лариса Петрівна Косач)

Рік: 1911

Жанр: драма-феєрія (реальне та фантастичне поєднано, присутні казкові персонажі).

Літературний рід: драма

Художній напрям: неоромантизм, модернізм.

Події твору: на Волині

Тема та ідея

Тема: світ людини та природи в гармонії та суперечностях.

Ідея: оспівування краси людських взаємин, щастя, незбагненої сили великої любові.

Провідний мотив: твердження того, що людина - це високе покликання, гармонія, безсмертна душа, яка може знайти справжнє щастя в житті.

Головний конфлікт “Лісової пісні” полягає в протиставленні духовного та матеріального

Головні герої драми-феєрії “Лісова пісня”.

Їх можна розділити на селян:

- Лукаш – молодий хлопчина, у нього закохується Мавка
- Лев – дядько Лукаша. Він символізує єдність людини та природи.
- Мати Лукаша,
- Килина – молода дівчина, на якій одружився Лукаш. В ній втілено бездуховність й обивательську обмеженість

Та жителі лісового царства:

- Мавка,
- Лісовик. Символ старості та поміркованості.
- Водяник,
- Перелесник – залицяється до Мавки. Він символізує молодість та волю
- Русалка;

Другорядні герої: Той, що греблі рве; Той, що в скалі сидить; Русалка
Польова, Пропасниця, Потерчата, Куць, Злидні.

Проблематика твору

В основу драми Лесі Українки “Лісова пісня” покладено вічну проблематику – людина та природа. Крім того, у “Лісовій пісні” виділяються наступні проблеми:

- Добра і зла
- людини та мистецтва.
- зрада самого себе
- кохання, краса людських взаємин
- сенс щастя.

Композиція твору “Лісова пісня”

- Пролог є самостійна драматична сцена, з сюжетом не пов'язаний. Тут описується світ природи, фантастичні персонажі, які заселяють волинські хащі та лісове озеро. У пролозі Зазначається вороже ставлення «водяного роду» до людини.
- Зав'язка: від гри на сопілці Лукаша прокидається від зимового сну Мавка
- Розвиток дії: Протистояння у всьому Килини та Мавки. Коли Лукаш зраджує кохану та сватається до Килини, Мавка не бажає більше жити та добровільно хоче покинути цей світ.
- Кульмінація: Мавка провалюється в підземелля «Того, що в скалі сидить». Відбувається найбільша боротьба пристрастей. Тут Лукаш стає звіром і знову людиною, Килина заклала Мавку в вербу. Розлючена Килина хоче зрубати Вербу-Мавку, але Перелесник (дух вогню) запалює Вербу, а з нею згоряє все господарство.
- Розв'язка: Лукаш замерзає, Килина з дітьми йде в село, Мавка перетворюється на вербу. Завершується твір прекрасним монологом Мавки. Звучить останній монолог Мавки.

ПРОБЛЕМАТИКА ПЄСИ: Вплив умов життя приватновласницького світу на людину (образи Мавки та Лукаша).

Воля в житті людей (образ Мавки).

Проблема вірності та кохання (образи Лукаша та Мавки).

Роль мистецтва в житті людини (образ Лукаша).

Взаємовідносини між людиною та природою (образ дядька Лева).

Проблема людського щастя (всі образи).

Основна проблема – боротьба за вільне, творче, гармонійне, духовно багате життя людини.

КОНФЛІКТИ ДРАМИ:

Перший конфлікт – соціальний: заради збільшення господарських статків своєї родини мати нехтує сильними взаємними почуттями двох молодих сердець, намагається будь – якою ціною розлучити закоханих .

Другий конфлікт - філософський: невідповідність високого покликання людини принизливим, невідповідним умовам її повсякденного життя. умовам її повсякденного життя.

У "Лісовій пісні" виступають два світи: світ природи з її фантастичними істотами і реальний світ з постатями людей.

Основний конфлікт підпорядкований головній ідеї - боротьбі за гармонійне вільне життя, за високу мрію, за вірність і красу, боротьбі проти сірості й буденщини, проти обмеженості й бездуховності.

Пролог, яким відкривається "Лісова пісня", має значення заспіву, який вводить нас у світ казки. Створюючи відповідний настрій, пролог є водночас і проекцією майбутніх конфліктів. Уже тут сили природи, що уособлюють рух, волю, протиставлено силам застою.

Сюжет твору - історія кохання Мавки та Лукаша.

У першій дії починається конфлікт людини з природою. У ліс приходять люди. Лісові сили їм сприяють, а водяні намагаються шкодити. Ця «весняна» дія є дією зародження і цвітіння кохання «лісової царівни» Мавки і сільського хлопця Лукаша.

Кульмінація твору . Особливістю сюжету «Лісової пісні» є те, що в ній ніби дві кульмінаційні вершини. Після першої кульмінації події не йдуть на спад. Перша кульмінаційна вершина драми. У другій дії, яку можна назвати дією «пізнього літа», розвивається конфлікт: в душі Лукаша в'януть поезія і кохання до Мавки, і він зраджує ту, що є втіленням мрії й краси, а вибирає Килину — втілення буденщини, заземленості й банальності. Коли Лукаш посватав Килину, Мавка провалюється в підземелля «Того, що в скалі сидить»...

У третій дії, дії «пізньої осені», відбувається найбільша боротьба пристрастей.

Другий кульмінаційний момент. Тут людина стає звіром і знову людиною, тут Килина заклала Мавку в вербу. Але кохання перемагає смерть, вогонь палить усе нікчемне, зайве, очищаючи людину звільняючи її від пут буденщини.

Розв'язка «Лісової пісні» оптимістична — прекрасне не вмирає: воно є символом вічності.

Фольклорно- міфологічний світ «Лісової пісні».

Формально всіх персонажів твору можна поділити на фантастичні і правдиві. Фольклорні образи, витворені фантазією мешканців волинського Полісся і своєрідно трансформованих письменницею.

Пролог: Той, що греблі рве, Потерчата, Русалка, Водяник.

Той, що греблі рве - міфологічна істота, має вигляд розхристаного хлопця з розкуйовдженим волоссям, міцними руками, що спроможні руйнувати скелі та здимати бурю в лісі та на річці.

Потерчата- це загублені діти, які не мають доступу в царство вічного спокою, а тому постійно перебувають на межі двох світів: цього і того. Такими межами вважалися «лихі місця»: цвинтарі, перехрестя доріг, болота. У народі вірили, що на Троїцькі святки потерчата літали у вигляді птаха і просили собі хрещення криками: «Христу, Христу!». Вважалося, що в таких випадках треба кинути якусь хустину і назвати ім'я, промовивши: «Хрещу тебе». Після цього душа немовляти потрапляє в рай. Якщо ж цей обряд не здійснити до семи років, то немовля перетворюється на русалку або нявку, стає нечистим духом і завдає людині шкоди.

Русалки - це переважно духи померлих дівчат, які пішли з життя передчасно. Русалка — один із найкolorитніших персонажів української демонології, уособлення небезпечної водяної стихії. Це молоді вродливі дівчата, котрі живуть на дні річок у чудових кришталевих палацах. Уночі, коли сходить місяць, Русалки виходять на берег, чешуть своє довге зелене волосся і водять хороводи. Чудовим співом вони заманюють юнаків чи дівчат, затагують їх у воду і залоскочують. Оберегом від них слугували хрест та полин.

Водяник- втілення водяної стихії в образі водяного царя. Уявлявся в образі старого довгобородого діда, який панує над русалками. Водяник— різновид нечистої сили. Як і всі духи, що є на землі, Водяник, згідно з українськими легендами про створення світу, походить від чорта. Отож, Бог скинув чорта та злих духів з неба і кожен із них летів до землі 40 діб; коли ж Господь сказав «Амінь», то хто де був, там і залишився: у воді - водяник, у болоті - болотяник, у лісі — лісовик тощо. Водяник мав вигляд старезного діда, покритого водоростями, з довгою бородою і хвостом. Міг перетілюватися у різні істоти — дитину, козла, собаку, качура, рибу тощо. Цей володар річок, ставків та водоймищ головував над русалками та опікувався рибами. Жив здебільшого у вирах річок, коло млинів. Розгнівавшись, міг руйнувати греблі, млини, розливати ріки, топити людей.

У першій дії з'являються нові фольклорні образи-Лісовик, Мавка, Куць, Перелесник.

З'являються і образи людей - дядько Лев та його небіж Лукаш.

Лісовик - дух лісу, дикий чоловік, пастух, який випасає лісову худобу (чугайстер, Леший, Пан).

Мавка — казкова постать, витвір народної фантазії. Поетеса взяла її зі слов'янської міфології. Лісова дівчина красива як ззовні, так і всередині, тобто її зовнішня краса перебуває у гармонії з внутрішнім світом і змінюється відповідно до переживань дівчини. Мавки (нявки, бісиці) —

істоти, уособлюють душі дітей, котрі народилися мертвими або померли нехрещеними. Мають вигляд гарних молодих дівчат, що співом та привабливим виглядом заманюють хлопців і залоскочують їх до смерті. На відміну від русалок, різновидом яких є Мавки, останні мали довге лляне волосся. Оберегом від Мавки слугували часник, цибуля, полин.

Перелесник - літаючий дух, який заманює жінок і дівчат, кохається з ними вночі й забирає силу та вроду. Уявлявся в образі гарного, палкого юнака з «буїно розвіяним, як вітер, волоссям, з чорними бровами, з блискучими очима», як писала Леся Українка. Перелесник (летавиць) — різновид злого духу, що, як зірка, падає з неба та відвідує людей, прибираючи вигляд рідних, близьких, коханих. Вірили, що його можна «дістати» з великої туги за покійною людиною. Втілившись в її образ, Перелесник міг вступати у подружнє життя з живими людьми. Вигнати його з хати, де він оселився, дуже важко.

Куць - («куций»- чорт) - істота, вкрита чорною шерстю, з рогами, хвостом і копитами. Він міг насилати хворобу, викрадати і зводити дівчат, підміняти нехрещених людських дітей. Обереги від чорта: хрест, молитва, «священні» речі, «магічне» коло.

Злидні (нещастя)- міфічні істоти української демонології, що є уособленням нещастя, біди.

Мара- міфічна богиня зла, хвороб і смерті. Пізніше образ Мари уособлював хворобливий, тривожний, неспокійний сон. Мислилася страшною істотою жіночої статі, нічним приви́дом, що насідав на сонну людину, а коли та прокидалася, то Мара миттю зникала.

Вовкулака – в українській міфології це людина-перевертень, що має надприродну здатність перевтілюватися у вовка. Це напівфантастична істота, людина у вовчому вигляді. Вважалося, що вовкулаки можуть бути вродженими та оберненими. Образ вовкулаки символізував безсилля людини перед темними надприродними силами, тугу за справжнім людським життям. Це також один із багатьох образів, через який народ застерігав людину від біди, що може на неї чекати. Цей образ нагадував про необхідність мати в своїй душі Бога, ніколи про нього не забувати, не грішити, щоб не бути тяжко покараним за зроблене зло. Вовкулака в людському образі має понурий вигляд, великі брови, зрослі на переніссі, та червоні очі, по яких його й можна ніби пізнати.

Література.

<https://pidruchnyk.com.ua/392-ukrayinska-literatura-avramenko-paharenko-10-klas.html>

Відеопосилання.

1. <https://www.youtube.com/watch?v=u7Zll2uzEeE>
2. https://www.youtube.com/watch?v=6gz0Nu_rCok
3. <https://www.youtube.com/watch?v=73kcO0P0MHs>
4. <https://www.youtube.com/watch?v=dmpprI0btms>

Домашнє завдання.

1. С. 221-225– конспект (опрацювання матеріалу підручника).
2. Виписати цитати до характеристики образів твору.